

A tehetségpotenciál és a két nagy párt

Az idei március 15.-i ünnep nem várt áttörést hozott: a Fidesz- és az MSZP- ünnepségek fő szónokai, Orbán Viktor és Mesterházy Attila egy nem is akármilyen ponton egyetértett: *a magyar emberek tehetségesek.*

Nem lehetünk meggyőződve arról, hogy a szónoklatoknak ezt az egybecsengését sokan észrevették, már csak azért sem, mert a dikciók egyéb vonatkozásaiban mérföldnyiek maradtak az eltérések. Ám a kis siker is siker: örüljünk, hogy alig egy hónappal a választás előtt a két rivális fél fővezére egybehangzóan úgy látja: tehetséges nép a magyar. Közös felismerésükből aztán következik egy – már nyíltan ki nem mondott – másik is: ha a magyar *emberek* en bloc tehetségesek, s mégsem tudnak boldogulni,

akkor ennek csak egy oka lehet: a magyar *politikusok* – hogyan is fogalmazzunk – nem állnak feladatuk magaslatán, őmiattuk nem tud kibontakozni az emberekben szunnyadó tehetség. Persze Orbán értelmezésében ennek a tehetség-visszaszorító apparátusnak MSZP a neve, Mesterházy logikájában pedig a Fidesz antidemokratikus természete vet gátat a magyar társadalomban rejlő demokratikus potenciál kibontakoztatásának.

A két szónok talán nem is gondolt arra, hogy egy sematikus félmondatukkal mennyire elevenre tapintottak, ünnepi szónoklatuknak ugyanis ez az egy „elevenje” volt. A tehetség valóban kulcskérdés. Egy olyan országban, ahol az „emberek” tehetségesek, de nem tudnak boldogulni, ott a tehetséges politikusok sem nagyon tudnak, s ott előbb-utóbb általános pangás áll be. Pangás idején pedig maradnak a pótcselekvések. Érdeemes észrevennünk, hogy a mai Magyarország legfrissebb politikai szimbóluma, a *nokiás doboz*, miközben persze

a korrupció „leleplezésének” jelképe, valójában a pótcselekvés és a leegyszerűsített ok-magyarázatok jelképe is. Mert csak egy kérdés (még ha alapvető is), hogy egy országban miért növekszik (vagy lepleződik le mind nagyobb számban) a korrupció, de egy másik az, hogy miért nincs szinte semmi előrelépés az „országtehetség-menedzseléssel”. A tehetség pangására nem válasz, hogy korrupt és rossz politikusok akadályozzák a kibontakozását. Mert az ilyen válaszokból kényelmes és könnyű válaszok jönnek: a korruptakat és a rosszakat váltsák fel a tisztakezűek és a jók – és a világ fényre derül...

Ám ahhoz, hogy az emberekben rejlő tehetség hasznosuljon, mindenekelőtt felismerések és ezek nyomán jó struktúrák kelljenek. Vannak ilyesmikre európai példák, vegyünk csak kettőt. Az írek a 80-as évek végén – nem kevésbé nehéz helyzetben, mint amilyenben most mi vagyunk – úgy döntöttek, hogy a politikai versenyt új alapokra helyezik, ami a kormány- és az ellenzéki pártok újfajta alkuját jelentette a gazdaság megreformálása érdekében. A finnek még korábban, a 60-as évek közepén jöttek rá, hogy a mindent elnyelő pártpolitika nem tudja kibontakoztatni az ország tehetség-potenciálját, ezért aztán – sok egyéb mellett - *független* elemző cégeket hoztak létre az ország állapotának felmérésére, majd pedig a mindenkori kormányzatok segítségével. A *Sitra Innovation Fund* ma is létezik, s – azt hisszük – tevékenysége példamutató lehet Magyarország számára is.

A magyar pártpolitika legnagyobb tehertétele ezzel szemben, hogy a pártpolitikában a rendszerváltás óta nincsenek nagy innovációs elhatározások. A „tehetséges nép a magyar” szlogen tehát valójában egy verbális bon mot, amiből a világon nem következik semmi, vagy – ha rosszindulatúak akarunk lenni – annyi, hogy „a magyar a legnehezebb helyzetben is megtalálja a kiskapukat”. Csakhogy az „ország-tehetség” kibontakoztatása (a’ la Orbán és Mesterházy) nem megy kiskapukkal, hanem ahhoz a pártpolitika fő konfliktusmezejét átmetsző elhatározások és az elhatározások nyomán létrejövő új, a régieket *kiegészítő*

intézmények kellene. Amelyek dinamizálják a felismerést, s amelyek fontos cselekvési programok szervező bázisai lehetnek. Ilyeneknek azonban nemigen van nyoma az elmúlt húsz évben, az utóbbi nyolcban pedig még úgy se. S még most, a választásra készülve sem látni semmi jelét a probléma érzékelésének. Az MSZP (mint ezt március 15-én megtudhattuk) azért akar kormányon maradni, hogy *megőrizze* az előző évek eredményeit - utakat, beruházásokat, iskolákat, kórházakat. A Fidesz pedig azért akar kormányra kerülni, hogy *eltüntesse* az előző korszakot és *elkezdje* egy másfajta Magyarország felépítését, amelyben (Orbán frazeológiája szerint) „megint jó lesz magyarnak lenni”. Ebben a két céltételezésben azonban már nyoma sincs a kiinduló tételnek, miszerint „a magyar emberek tehetségesek”, illetve csak annyiban van, hogy ezzel a felismeréssel a két tábor egymástól teljesen elszeparáltan óhajt valamit is kezdeni.

Jól működő democráciákban persze egy többségre kerülő párt vagy koalíció minden további nélkül megvalósíthatja programját és kibontakoztathatja a társadalom tehetség-tartalékait. A miénk azonban nem működik jól, ezért félok, hogy az egymást váltogató kormányok egyike sem jut el odáig, hogy a jól hangzó szlogeneknek érvényt szerezzen, s azok megvalósítására (az ellenzék támogatását bíró) intézményeket szervezzen. Holott ez kézenfekvő lenne, ám a magyar politikai hagyományból, sajnos, ez egyáltalán nem következik, mint ahogy az ebbe a hagyományba „lelkesen” beleálló elmúlt húsz évből sem. A magyar közvélemény a pártokhoz láncolt szemlélőként először maga is hozzájárul a helyzet szinte változatlan fenntartásához, majd – saját magán is – meglepődve azt várná, hogy a pártok egyezzenek meg. Ez – baloldali olvasatban – azt jelentené, hogy a jobboldal „soroljon be” a baloldal által képviselt modernizáció és makrogazdasági menedzseri logika alá, amit persze a jobboldal komolytalannak vél, és szóra sem méltat. A maga szempontjából persze jogosan, hiszen a jobboldal egész politika-felfogása teljesen más, mint a baloldalé, s ha igaz, hogy

politikai megegyezésekhez azért kell, hogy legyen valami közös a felekben, hát ilyeneket a jobboldal érthető módon nem talál.

De a mai realitás még nem ok arra, hogy ne vessük fel: ha valóban fontos a miniszterelnök-jelöltek számára (a hetykén odavetett félmondaton túl) az „országtehetség-gondozás”, akkor érthetetlen, miért nem teszik meg ezt például kampánytémává. A Méltányosság sokat írt a mostani unalmas és jellegtelen kampányról - hát ez éppen fellendíthetné (vagy inkább fellendítette volna) a kampányt. Csodálkozunk, hogy a pártok és a közvélemény együttesen mennyire a „régiság” pártprogramok híve. Közben mindenki elismeri, hogy a gazdasági válság hatására mennyire megváltozott a világ, a pártok programjai mégis régi kaptafák szerint készülnek: a felsorolás élén a gazdaság- és társadalompolitika áll, míg a sort a külpolitika zárja. Már önmagában ez a sorrend is megkérdőjelezhető, hiszen egy globalizált és nyitott világban ugyan mi indokolja a sor végére száműzött külpolitikát. De ennél is nagyobb baj, hogy a programok nem mondanak semmit a „tehetség-gondozás” országos dimenziójú minősített esetéről, s ha a hallgató fülét megüti is, hogy ünnepi szónokok megemlékeznek a „tehetséges magyar emberekről”, biztosak lehetünk abban, hogy az ilyen kijelentések következmények nélkül maradnak. Annál inkább vet hullámokat a Fidesz programja, amelyről persze egy emberként állapítja meg az ellentábor, hogy semmi újat nem tartalmaz, amit meg tartalmaz, az rossz...

De – vegyük észre – ez az észjárás pompásan konzerválja a mai helyzetet és tökéletesen lehetetlenné tesz egy másfajta gondolkodási logikát és az ehhez kapcsolódó újfajta politikusviszony-építést. A 21. század egyik fő feladata ugyanis az ellenoldali felek közötti új típusú viszony kialakítása lesz – a programok által és a gyakorlatban is. Ha erre a kihívásra olyan válaszok születnek, amelyeneket a hazai politikai osztály mindegyik oldalán adnak, akkor jámbor óhaj marad bármiféle országtehetség-fejlesztés, netán a versenyképesség javítása. A

versenyképesség javítása ugyanis – hogy egy klasszikussal szóljunk – nem „kartotékadat”.

Versenyképes az az ország lesz, amelyben a riválisok kulturáltan képesek közös ügyeken dolgozni, s a politikai váltógazdaság épp azért nem fenyeget kockázattal, mert a felek megtanulják egymás jó és rossz tulajdonságait. Nálunk ilyen tanulási folyamat nyomokban sem érzékelhető. Mintha ez lett volna a mostani március 15.-e egyetlen – s újszerű – tanulsága.